

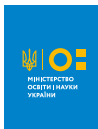

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА НАУКОВА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА БІБЛІОТЕКА
ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ АГРАРНОЇ НАУКИ, ОСВІТИ І ТЕХНІКИ
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Заклад вищої освіти «ПОДІЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

**ТАЛАНОВИТА ОРГАНІЗАТОР,
ВЧЕНА-ПРАКТИК, ПЕДАГОГ**
присвячено 85-річчю від дня народження,
докторки біологічних наук, професорки
Любові Калинівни ТАРАНЕНКО
(1938–2017)

МАТЕРІАЛИ КРУГЛОГО СТОЛУ
16 квітня 2024 р.

КИЇВ – 2024

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА НАУКОВА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА БІБЛІОТЕКА
ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ АГРАРНОЇ НАУКИ, ОСВІТИ І ТЕХНІКИ
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Заклад вищої освіти «ПОДІЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

**ТАЛАНОВИТА
ОРГАНІЗАТОР, ВЧЕНА-
ПРАКТИК, ПЕДАГОГ**
присвячено 85-річчю від дня
народження докторки
біологічних наук,
професорки
**Любові Калинівни
ТАРАНЕНКО
(1938–2017)**

МАТЕРІАЛИ КРУГЛОГО СТОЛУ

16 квітня 2024 р.

КИЇВ – 2024

УДК 93/94:37:001:63+62(477)(043)

Талановита організатор, вчена-практик, педагог: присвячено 85-річчю від дня народження докторки біологічних наук, професорки Любові Калинівни Тараненко: матеріали круглого столу, Київ, 16 квітня 2024 р. / НААН, ННСГБ, Ін-т історії аграр. науки, освіти та техніки, МОН України, ЗВО «ПДУ»; наук. ред. В.А. Вергунов. – Вінниця: ТВОРИ, 2024. – 228 с.

ISBN 978-617-552-595-1

До збірника увійшли матеріали круглого столу «Талановита організатор, вчена-практик, педагог»: присвячено 85-річчю від дня народження докторки біологічних наук, професорки Любові Калинівни Тараненко.

Книга розрахована на науковців, істориків природознавства, аспірантів, докторантів, викладачів, спеціалістів аграрної науки та всіх, хто цікавиться історією розвитку вітчизняної сільськогосподарської дослідної справи.

СКЛАД РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Голова: **Вергунов В.А.**, д-р с.-г. наук, д-р іст.наук, професор, академік НААН;

Секретар: **Нижник С.В.**, канд. іст. наук.

Члени:

Анненков І.О., канд. іст. наук;

Анненкова Н.Г., д-р іст. наук, доцент;

Бей Р.В., д-р.іст. наук, с.н.с, член-кор. НААН;

Бородай І.С., д-р іст. наук, професор;

Демуз І.О., д-р.іст. наук, професор

Капралюк О.В., канд.с-г.н.

Каштанова Т.В., канд.іст.н.

Корзун О.В., д-р іст. наук, доцент

Кучер В.І., д-р іст. наук, професор;

Підгайна Т.М., канд. іст. наук;

Татарчук Л.М., канд. іст. наук;

Уткін О.І., д-р іст. наук, професор;

Щебетюк Н.Б., д-р іст. наук, с.н.с.

Юрчак Е.В., канд.іст.наук.

Друкується згідно з рішеннями вченої ради
Національної наукової сільськогосподарської бібліотеки НААН
(протокол № 2 від 29 лютого 2024 р.)

ЗМІСТ

ВІТАННЯ (Гадзало Я.М.)	3
Вергунов В.А. ПЕРЕДНЄ СЛОВО ВІД ОРГАНІЗАТОРІВ КРУГЛОГО СТОЛУ «ТАЛАНОВИТА, ВЧЕНА, ПРАКТИК, ПЕДАГОГ», ПРИСВЯЧЕНОГО 85-РІЧЧЮ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ВИДАТНОЇ ВЧЕНОЇ СЕЛЕКЦІОНЕРКИ-ГЕНЕТИКА, ПЕДАГОГІНИ, ДОКТОРКИ БІОЛОГІЧНИХ НАУК, ПРОФЕСОРКИ ЛЮБОВІ КАЛІНІВНИ ТАРАНЕНКО (1938–2017).....	4
Іванишин В.В. НАШІ ВИПУСКНИКИ, НАША ГОРДІСТЬ: ЛЮБОВ КАЛІНІВНА ТАРАНЕНКО.....	8
<i>Історія агробиологічної науки й освіти та біографістика</i>	
Бочкарьов А.М., Бочкарьова Л.П. ЗГАДКА ПРО ЛЮБОВ КАЛІНІВНУ ТАРАНЕНКО.....	10
Бухта Г.О. ПИТАННЯ СЕЛЕКЦІЇ КРУП'ЯНИХ І ЗЕРНОБОВОВИХ КУЛЬТУР У НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ УЧЕНИХ-СЕЛЕКЦІОНЕРІВ НААН У 60-90 РР. ХХ СТ. ТА НА ПОЧАТКУ ХХІ СТ.	11
Вільчинська Л.А. ТИТАНУ ГРЕЧАНОЇ НИВИ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ.....	16
Дегодюк Е.Г. ЯСКРАВІЙ МЕТЕОРИТ НА НЕБОСХИЛІ АГРАРНОЇ НАУКИ.....	20
Динник О.В. СПОГАДИ ПРО НАСТАВНИКА.....	21
Дупляк О. Я ДОЛЮ ВИБРАЛА СОБИ САМА.....	23
Жемойда В. Л., Макаручук О. С., Спряжка Р. О. НАУКОВЕЦЬ. ЛЮДИНА. ПАТРІОТ.....	26
Каміньський В., Доронін А. ТАРАНЕНКО ЛЮБОВ КАЛІНІВНА – ВИДАТНИЙ ВЧЕНИЙ, ПЕДАГОГ, НАСТАВНИК.....	28
Каражбей П.П. ПРОФЕСІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ТА НАУКОВО-ВИРОБНИЧА СПАДЩИНА ТАРАНЕНКО ЛЮБОВ КАЛІНІВНИ – ВИДАТНОГО ВЧЕНОГО-СЕЛЕКЦІОНЕРА-ГЕНЕТИКА.....	30
Кириченко Б.Й. ВИРОБНИЧО-НАУКОВІ СИСТЕМИ «ГРЕЧКА».....	32
Кирий П.І. НОВАТОРСТВО В ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОЩУВАННЯ ТОМАТИВ У ЗАКРИТОМУ ҐРУНТІ.....	33
Левченко Т.М. ЛЮБОВ КАЛІНІВНА ТАРАНЕНКО – ВИДАТНИЙ ВЧЕНИЙ ГЕНЕТИК - СЕЛЕКЦІОНЕР.....	36
Лямець Л.І. ПОПУЛЯРИЗАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРОФЕСОРКИ Л.К. ТАРАНЕНКО В УКРАЇНСЬКОМУ ТОВАРИСТВІ ГЕНЕТИКІВ І СЕЛЕКЦІОНЕРІВ ІМЕНІ М.І. ВАВИЛОВА.....	38
Нижник С.В. ВНЕСОК ВЧЕНИХ-ГЕНЕТИКІВ Л.К. ТАРАНЕНКО ТА О.О. СОЗІНОВА У РОЗВИТОК ГАЛУЗІ: ТОЧКИ ДОТИКУ.....	41
Новак Т.В. ПРІОРІТЕТНІ НАПРЯМИ ДОСЛІДЖЕНЬ В СЕЛЕКЦІЇ ГРЕЧКИ.....	43
Перевертун Л.І. СПОГАДИ ПРО ТАРАНЕНКО ЛЮБОВ КАЛІНІВНУ..	43
Повидало М. В., Тарануха М. П., Ковальчук С. О. ДОСЯГНЕННЯ СЕЛЕКЦІЇ ГРЕЧКИ В НАЦІОНАЛЬНОМУ НАУКОВОМУ ЦЕНТРІ	

«ІНСТИТУТ ЗЕМЛЕРОБСТВА НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ».....	44
<i>Проданник А.М.</i> ЛЮБОВ КАЛИНІВНА ТАРАНЕНКО – ПРИКЛАД СПРАВЖНЬОГО ПАТРІОТИЗМУ.....	47
<i>Рарок В.А.</i> СПОГАДИ ПРО ВЧЕНОГО, ПРОФЕСОРА, ДОКТОРА БІОЛОГІЧНИХ НАУК, СЕЛЕКЦІОНЕРА ТАРАНЕНО ЛЮБОВ КАЛИНІВНУ.....	47
<i>Роїк М.В.</i> СЛОВО ПРО ВЧЕНУ.....	48
<i>Сич З.</i> ТАРАНЕНКО ЛЮБОВ КАЛИНІВНА: ПОЄДНАННЯ НАУКИ, ВИРОБНИЦТВА І ЛЮДЯНОСТІ.....	51
<i>Тригуб О.В.</i> ПРО УЧЕНОГО, ВЧИТЕЛЯ, ЛЮДИНУ – ТАРАНЕНКО ЛЮБОВ КАЛИНІВНУ.....	53
<i>Хареба В.</i> ЛЮДИНА, ТАЛАНОВИТИЙ ВЧЕНИЙ СЕЛЕКЦІОНЕР-ГЕНЕТИК, ПЕДАГОГ, МУДРИЙ КЕРІВНИК.....	55

Генетика, селекція, насінництво та технологія вирощування сільськогосподарських культур

<i>Апостол Т.М.</i> НАУКОВЕ ПІДГРУНТЯ ЯК ПЕРЕДУМОВА ЗАПОЧАТКУВАННЯ ПРИРОДНО-СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО РАЙОНУВАННЯ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ	57
<i>Бордюг А.М., Сіроштан А.А.</i> ВМІСТ РОЗЧИННИХ ЦУКРІВ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ ЗА РІЗНИХ НОРМ ПЕРЕДПОСІВНОГО ВНЕСЕННЯ МІНЕРАЛЬНИХ ДОБРІВ.....	59
<i>Булега Ю.М.</i> АДАПТАЦІЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ДО ЗМІН КЛІМАТУ	60
<i>Бурлак Г.В.</i> ВАСИЛЬ ЄГОРОВИЧ ТАЇРОВ (1859–1938) – ЗАСНОВНИК ПЕРШОЇ ДОСЛІДНОЇ ВИНОРОБНОЇ СТАНЦІЇ (до 165-річчя від дня народження вченого).....	63
<i>Володіна Г. Б.</i> СТВОРЕННЯ ВИХІДНОГО МАТЕРІАЛУ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ З ВИСОКОЮ ПРОДУКТИВНІСТЮ ТА ЯКІСТЮ ЗЕРНА.....	66
<i>Грасс Є. О., Щербатюк А. Б., Гаврилюк О. С.</i> ТЕХНОЛОГІЇ ВЕГЕТАТИВНОГО РОЗМНОЖЕННЯ СУНИЦІ.....	68
<i>Гуменюк О. В., Муха Т. І., Пахович Н. М., Капленко С. М.</i> СТВОРЕННЯ СТІЙКИХ СОРТІВ ПШЕНИЦІ М'ЯКОЇ ОЗИМОЇ ПРОТИ ОСНОВНИХ ЗБУДНИКІВ ЛИСТОВИХ ХВОРОБ.....	70
<i>Данилевич В.Ю.</i> ІНСТИТУТ ЦУКРОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ ТА ЙОГО РОЛЬ У РОЗВИТКУ СЕЛЕКЦІЇ НА ТЕРЕНАХ УКРАЇНИ У 20-30 РОКИ ХХ СТ.....	72
<i>Дефорж Г.В.</i> АКАДЕМІК В.І. ЛИПСЬКИЙ (1863–1937): ВЧЕНИЙ-ФЛОРИСТ, СИСТЕМАТИК РОСЛИН, БОТАНІКО-ГЕОГРАФ, ЗНАВЕЦЬ ГЕРБАРНОЇ СПРАВИ ТА РОБОТИ БОТАНІЧНИХ САДІВ	75
<i>Дмитрик П.М.</i> ВПЛИВ СПОСОБІВ СІВБИ НА БІОМЕТРИЧНІ ПОКАЗНИКИ ФЕНХЕЛЮ ЗВИЧАЙНОГО	78

<i>Дяків С.В., Мерленко І.М., Зінчук М.І.</i> ІДЕНТИФІКАЦІЯ ФЕРМЕНТАТИВНОЇ АКТИВНОСТІ ДЛЯ ДІАГНОСТИКИ СТАНУ ГРУНТУ	80
<i>Євдокимов Д.С., Олійник Б. І., Гаврилюк О.С.</i> ЧИННИКИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ВРОЖАЙНІСТЬ ЯБЛУНІ.....	84
<i>Євдокимов Д.С., Сущик Д. П., Костюченко Є. С., Гаврилюк О.С.</i> АНАЛІЗ ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОЩУВАННЯ ЛОХИНИ В СВІТІ.....	86
<i>Задорожна О. А.</i> СУЧАСНІ ПІДХОДИ В СЕЛЕКЦІЇ ПРОСА.....	88
<i>Замліла Н. П., Гуменюк О. В.</i> СТАБІЛЬНІСТЬ ТА ПЛАСТИЧНІСТЬ ЛІНІЙ ПШЕНИЦІ М'ЯКОЇ ОЗИМОЇ	90
<i>Каліцінська О.Б., Заїма О.А.</i> ВПЛИВ ПРОТРУЙНИКІВ І МІКРОДОБРИВА НА БІОМЕТРИЧНІ ПОКАЗНИКИ НАСІННЯ ПШЕНИЦІ М'ЯКОЇ ОЗИМОЇ.....	93
<i>Канко С. М.</i> ДО ІСТОРІЇ КАУЧУКІВНИЦТВА НА ПОЛТАВЩИНІ.....	94
<i>Капралюк О.В.</i> ВНЕСОК МІНІСТЕРСТВА ЗЕМЛЕРОБСТВА ТА ДЕРЖАВНИХ МАЄТНОСТЕЙ У НАУКОВО-ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІТЧИЗНЯНОГО СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.	97
<i>Клименко М.Б.</i> ПИТАННЯ РАЦІОНАЛЬНОГО ЗБЕРІГАННЯ ЗЕРНОВИХ У ПРАЦЯХ ТОМАША РИЛЬСЬКОГО (1838-1924).....	99
<i>Коломієць Н.Д.</i> ВИДАТНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ СЕЛЕКЦІОНЕР КОТКО ІВАН КОСТЯНТИНОВИЧ (1922-2010).....	101
<i>Корзун О.В.</i> ЖИТТЄВІ ТА ТВОРЧІ ТРАЄКТОРІЇ ВЧЕНИХ – С.М. ВИНОГРАДСЬКОГО (1856–1953) ТА І.С.ОВСІНСЬКОГО (1855–1909).....	104
<i>Корнєва К. А., Костюченко Є. С., Сущик Д. П., Гаврилюк О.С.</i> УРОЖАЙНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОЩУВАННЯ ОЖИНИ.....	107
<i>Корягін О. М., Остаєць Т. А, Бочарова М. І., Міняйло В. Д.</i> СТАН ВИВЧЕННЯ ТА ОСНОВНІ ДОСЯГНЕННЯ У СЕЛЕКЦІЇ ЛЮЦЕРНИ У ННЦ «ІНСТИТУТ ЗЕМЛЕРОБСТВА НААН».....	110
<i>Криворучко М.М., Поплавський В.В., Гаврилюк О. С.</i> СУЧАСНІ СИСТЕМИ ПРОМИСЛОВОГО ВИРОЩУВАННЯ СМОРОДИНИ ЧОРНОЇ.....	111
<i>Круть М.В.</i> БАЗА ДАНИХ ІННОВАЦІЙ ЩОДО НАУКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СЕЛЕКЦІЇ РОСЛИН НА СТІЙКІСТЬ ДО ХВОРОБ ТА ШКІДНИКІВ.....	113
<i>Кулініч О.О., Кандаурова К.Ф.</i> ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ЧИНИ ПОСІВНОЇ У ПІВНІЧНОМУ СТЕПУ.....	116
<i>Кунець В. В., Лакт іонова Т. М., Парасочка І. Ф.</i> ПРОФЕСОР М. К. КРУПСЬКИЙ – ВИДАТНИЙ УЧЕНИЙ, ПЕДАГОГ ТА ОРГАНІЗАТОР ГРУНТОЗНАВЧОЇ НАУКИ (1903–1986): ВИТОКИ ФОРМУВАННЯ НАУКОВОГО СВІТОГЛЯДУ.....	118
<i>Кушим А. В., Царюк К. А., Гаврилюк О.С.</i> СОРТОВЕ РІЗНОМАНІТТЯ СОРТІВ ГРУШІ В УКРАЇНІ.....	121

<i>Листуха М.М., Сіроштан А.А., Кавунець В.П., Дергачов О.Л.</i> ВПЛИВ ПОПЕРЕДНИКІВ І СТРОКІВ СІВБИ НА ВРОЖАЙНІСТЬ ТА ПОСІВНІ ЯКОСТІ НАСІННЯ ПШЕНИЦІ М'ЯКОЇ ОЗИМОЇ	123
<i>Лінсвич Г.К.</i> РОЛЬ ЗЕМСЬКОЇ СТАТИСТИКИ У ЗАПОЧАТКУВАННІ ВИВЧЕННЯ СОРТІВ ВИРОЩУВАНИХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КУЛЬТУР	124
<i>Мамрай В.В.</i> СЕЛЕКЦІЙНІ ДОСЛІДНІ УСТАНОВИ НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.	126
<i>Мерленко І.М.</i> МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ФЕРМЕНТОВАНИХ ДОБРИВ В УМОВАХ НЕСТАЧІ ТРАДИЦІЙНИХ ОРГАНІЧНИХ ДОБРИВ.....	128
<i>Мерленко І.М., Зінчук М.І.</i> БАР'ЄРИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ ПРИ ВПРОВАДЖЕННІ ОРГАНІЧНОГО ЗЕМЛЕРОБСТВА.....	130
<i>Мишак А. А.</i> СЕЛЕКЦІЯ ЗЕРНОБОБОВИХ КУЛЬТУР В УКРАЇНІ.....	132
<i>Мокріснюк В.А.</i> НАУКОВЕ ОБГРУНТУВАННЯ ПІДБОРУ ГІБРИДІВ КУКУРУДЗИ ДЛЯ ГРУНТОВО-КЛІМАТИЧНИХ УМОВ	135
<i>Мокріснюк В.А., Корніснюк Т.М.</i> ПРОДУКТИВІНІСТЬ КУКУРУДЗИ ЗАЛЕЖНО ВІД НОРМИ ВІСІВУ НАСІННЯ І УДОБРЕННЯ В ПОЛІССІ.....	136
<i>Мурашко Л. А., Кириленко В. В., Гуменюк О. В.</i> СТУПІНЬ ПРОЯВУ ТРАНСГРЕСІЇ В ПОПУЛЯЦІЯХ F_2 ЗА УСПАДКУВАННЯМ МАСИ ЗЕРНА З ГОЛОВНОГО КОЛОСА.....	138
<i>Муха Т. І., Гуменюк О. В., Кириленко В. В.</i> СТУПІНЬ ПРОЯВУ ТРАНСГРЕСІЇ ТА КОЕФІЦІЄНТ ВАРІАЦІЇ ДОВЖИНИ ГОЛОВНОГО КОЛОСА В ПОПУЛЯЦІЯХ F_2 ТА F_3 <i>TRITICUM AESTIVUM L</i>	140
<i>Муха Т. І., Гуменюк О. В., Кириленко В. В., Лісова Г.М.</i> ГІБРИДОЛОГІЧНИЙ СИНТЕЗ F_2 ПШЕНИЦІ М'ЯКОЇ ОЗИМОЇ ЗА РЕЗИСТЕНТНІСТЮ ПРОТИ ЗБУДНИКА <i>SEPTORIA TRITICI</i> Rob.et.Desm.....	143
<i>Непран І.В.</i> ПЕРСПЕКТИВНИЙ ЕЛЕМЕНТ ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОЩУВАННЯ НУТУ В УМОВАХ СХІДНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ.....	145
<i>Олефіренко Б.А., Заїма О.А., Сіроштан А.А., Кавунець В.П.</i> УРОЖАЙНІСТЬ ТА ПОСІВНІ ЯКОСТІ НАСІННЯ СОРТІВ ПШЕНИЦІ ТВЕРДОЇ ЯРОЇ ЗА ОБРОБКИ ПОСІВІВ ІНСЕКТИЦИДАМИ.....	148
<i>Олійник Б. І., Кушим А. В., Гаврилюк О.С.</i> ПОХОДЖЕННЯ ТА ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК МАЛИНИ РЕМОНТАНТНОЇ.....	149
<i>Опара Н.М.</i> СТО СЛАВЕТНИХ РОКІВ.....	151
<i>Панасюк А. О.</i> ПУБЛІКАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРОФЕСОРА ВАСИЛЯ ІВАНОВИЧА АЛЬБІЦЬКОГО.....	154
<i>Пикало С.В., Юрченко Т.В., Харченко М.В.</i> ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК МІЖ МОРОЗОСТІЙКІСТЮ І УМОВАМИ ЗАГАРТУВАННЯ ПШЕНИЦІ М'ЯКОЇ ОЗИМОЇ ЗА РІЗНИХ СТРОКІВ СІВБИ.....	158

Пилипчук О.Я. МИХАЙЛО МАКСИМОВИЧ – ВИДАТНИЙ ВЧЕНИЙ, МИСЛИТЕЛЬ-ГУМАНІСТ.....	160
Правдзіва І. В. , Василенко Н. В. , Хорошко Н. М. ХАРАКТЕРИСТИКА ГЕНОТИПІВ ПШЕНИЦІ М'ЯКОЇ ОЗИМОЇ ЗА ПОЄДНАННЯМ УРОЖАЙНОСТІ ТА ПОКАЗНИКІВ ЯКОСТІ ЗЕРНА.....	162
Ратошнюк В.В., Ратошнюк В.І. ВПЛИВ ЕЛЕМЕНТІВ ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОЩУВАННЯ НА ФОРМУВАННЯ ВРОЖАЮ ЗЕРНА ЛЮПИНУ ВУЗЬКОЛИСТОГО В УМОВАХ ПОЛІССЯ УКРАЇНИ	164
Рогожа М.М. МИКИТА ШАПОВАЛ (1882-1932): КРОКИ ДО ВИРІШЕННЯ ЗЕМЕЛЬНОГО ПИТАННЯ (ДОБА ДИРЕКТОРІЇ УНР)	167
Роїк М.В., Громовий С.М. АНАЛІЗ ВИРОЩУВАННЯ ГРЕЧКИ В УКРАЇНІ З 2016 ПО 2023 РР ТА ВПЛИВ РФ.....	170
Романчук Л.О. НЕТРАДИЦІЙНІ НИШЕВІ ОВОЧЕВІ КУЛЬТУРИ ЗА ЗМІНИ АГРОКЛІМАТИЧНИХ УМОВ (ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В РЖ «АГРОПРОМИСЛОВИЙ КОМПЛЕКС УКРАЇНИ».....	174
Самородов В. М. , Халимон О. В. УЗАГАЛЬНЕННЯ В. Д. МЕДИНЦЯ – ВИЗНАЧНЕ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНЕ НАДБАННЯ ВІТЧИЗНЯНОЇ АГРОНОМІЇ ХХ СТ.	177
Самородов В.М., Шиян О.О. АРАХІС НА ПОЛТАВЩИНІ: ПЕРШІ СПРОБИ ІНТРОДУКЦІЇ ТА КУЛЬТИВУВАННЯ (1909–1967).....	179
Станкова М.Д. КОНТРОЛЬ В ГАЛУЗІ ВОДОКОРИСТУВАННЯ ТА ВОДОЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.....	181
Страхоліс І.М. СТВОРЕННЯ ДЕТЕРМІНАНТНИХ СОРТІВ ГРЕЧКИ	183
Тимошенко О. О., Мирончук В. П. ЕФЕКТ ГЕТЕРОЗИСУ ТА УСПАДКУВАННЯ ОЗНАК У ГІБРИДІВ F ₁ ЛЬОНУ-ДОВГУНЦЯ.....	186
Тищенко В.М., Криворучко Л.М., Дубенець М.В., Сакало М.В., Котелевський Є.Ю. ВИКОРИСТАННЯ СЕЛЕКЦІЙНИХ ІНДЕКСІВ В ТЕХНОЛОГІЇ ДОБОРУ ПРОДУКТИВНИХ ГЕНОТИПІВ ГРЕЧКИ ЇСТИВНОЇ В СЕЛЕКЦІЙНОМУ ЦЕНТРІ ПДАУ.....	188
Тригуб О.В. ЕКОЛОГО-ГЕНЕТИЧНІ НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ КОЛЕКЦІЇ ГРЕЧКИ В УКРАЇНІ.....	190
Федоренко М.В., Близнюк Р.М., Іванцова Л.В., Федоренко І.В. ТРАНСГРЕСИВНА МІНЛИВІСТЬ У ГІБРИДНИХ ПОПУЛЯЦІЯХ F ₂ ПШЕНИЦІ ЯРОЇ ЗА ЕЛЕМЕНТАМИ ПРОДУКТИВНОСТІ.....	193
Філіцька О.О., Лозінський М.В., Устинова Г.Л., Самойлик М.О. ОСОБЛИВОСТІ УСПАДКУВАННЯ КІЛЬКОСТІ ЗЕРЕН ГОЛОВНОГО КОЛОСА У F ₁ ТА РОЗЩЕПЛЕННЯ У F ₂ ЗА ГІБРИДИЗАЦІЇ РІЗНИХ ЗА ВИСОТОЮ СОРТІВ ПШЕНИЦІ М'ЯКОЇ ОЗИМОЇ	195
Харченко М.В., Юрченко Т.В., Пикало С.В. ПОСУХОСТІЙКІСТЬ СОРТІВ ПШЕНИЦІ М'ЯКОЇ ОЗИМОЇ НА РІЗНИХ ЕТАПАХ РОЗВИТКУ РОСЛИН.....	197
Хорошко Н. М. , Правдзіва І. В. , Василенко Н. В. ХАРАКТЕРИСТИКА СОРТІВ <i>TRITICUM AESTIVUM</i> L. ЗА ВИСОТОЮ РОСЛИН	199

<i>Царюк К. А., Корнєва К. А., Гаврилюк О.С.</i> МОРФОЛОГІЯ ЧЕРЕШНІ ТА ЇЇ ВИМОГИ ДО УМОВ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА.....	201
<i>Чалаван В. А.</i> ВНЕСОК ПІВДЕННО-РОСІЙСЬКОГО ТОВАРИСТВА ЗАОХОЧЕННЯ ЗЕМЛЕРОБСТВА І СІЛЬСЬКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ У НАСІННИЦТВО ТА СЕЛЕКЦІЮ ЦУКРОВИХ БУРЯКІВ.....	204
<i>Шпакович І.В., Ковалишина Г.М., Пустовойт Л.А.</i> СТІЙКІСТЬ ДО ВОДНОГО ДЕФІЦИТУ СОРТІВ ПШЕНИЦІ М'ЯКОЇ ОЗИМОЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ СЕЛЕКЦІЇ.....	209
<i>Щебетюк Н.Б.</i> МЕТОДИКА ПОЛЬОВОГО ДОСЛІДУ ПРОФЕСОРА АГРОНОМІЇ В.Г. РОТМІСТРОВА	210
<i>Щербатюк А. Б., Грасс Є. О., Гаврилюк О. С.</i> ТЕХНОЛОГІЇ ВЕГЕТАТИВНОГО РОЗМНОЖЕННЯ СУНИЦІ.....	212
<i>Юрчак Е. В.</i> СТАНОВЛЕННЯ ЗАСЛУЖЕНОГО ЛІКАРЯ УКРАЇНИ, КАНДИДАТА МЕДИЧНИХ НАУК В.П. ЮРЧАКА (1936–1996) ЯК ОСОБИСТОСТІ ТА НАУКОВЦЯ.....	216
<i>Юрченко Т.В., Пикало С.В., Бордюг А.М.</i> МОРОЗОСТІЙКІСТЬ СОРТІВ ПШЕНИЦІ М'ЯКОЇ ОЗИМОЇ ЗА ЗМІН КЛІМАТУ В УМОВАХ ЦЕНТРАЛЬНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ.....	219

Текст подано в авторській редакції.

**Відповідальність за достовірність змісту поданих матеріалів
несуть автори публікацій**

Наукове видання

**«ТАЛАНОВИТА ОРГАНІЗАТОР,
ВЧЕНА-ПРАКТИК, ПЕДАГОГ»**
присвячено 85-річчю від дня народження
докторки біологічних наук, професорки
Любові Калинівни ТАРАНЕНКО
(1938–2017)

МАТЕРІАЛИ КРУГЛОГО СТОЛУ

16 квітня 2024 р.

Підписано до друку 10.04.2024.
Формат 60х84/16. Папір офсетний.
Друк цифровий.

Друк. арк. 14,75. Умов. друк. арк. 13,72. Обл.-вид. арк. 13,75.
Наклад 300 прим. Зам. № 1693/1.

Віддруковано ФОП Корзун Д.Ю. з оригіналів замовника.
Свідоцтво про державну реєстрацію фізичної особи-підприємця
серія В02 № 818191 від 31.07.2002 р.

Видавець ТОВ «ТВОРИ».

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів
видавничої продукції серія ДК № 6188 від 18.05.2018 р.

21034, м. Вінниця, вул. Немирівське шосе, 62а.
Тел.: 0 (800) 33-00-90, (096) 97-30-934, (093) 89-13-852, (098) 46-98-043.
e-mail: info@tvoru.com.ua
<http://www.tvoru.com.ua>

(1938-2017)

ТАРАНЕНКО ЛЮБОВ КАЛИНІВНА –

вчена в галузі генетики, селекції та насінництва круп'яних культур, докторка біологічних наук, професорка.

Авторка понад 130 наукових праць, із них 8 – посібників.

Основними напрямками досліджень вченої були розробка наукових основ селекції гречки за видовою генетикою культури; генетики кількісних ознак – прямих та індексних, компоненти системи розмноження – самонесумісності, за її використанням – створення інбредних ліній для селекції на гетерозис цієї культури. Вченою вперше розроблено унікальний метод подолання міжвидової несумісності гречки з метою інтрогресії цінних ознак диких видів культурним формам.

Практична реалізація вагомого теоретичного наукового доробку – 30 сортів сільськогосподарських культур, з яких 15 сортів гречки.

Нагороджена численними відомчими грамотами і відзнаками, Почесною грамотою Кабінету Міністрів України (2004), орденом княгині Ольги III ступеня (2008).

друкарня-видавництво

ТВОРИ
творимо разом

ISBN 978-617-552-595-1

9 786175 525951

www.tvoru.com.ua

Україні, сортами іноземної селекції, частка яких перевищує 70%. Усі вони адаптовані до різних кліматичних умов нашої країни. Рекомендовані зони для вирощування — переважно Лісостеп і Полісся, а також умови захищеного ґрунту. Держреєстр сортів нараховує значну частку нових урожайних нетрадиційних сортів овочевих культур, які можуть забезпечити повноцінний вітамінний раціон харчування людини, тому потрібно вирощувати більше нішевих овочів в Україні. Для цього у нас є ресурси і високопрофесійні овочівники, які після перемоги над ворогом прикладуть усіх зусиль для розвитку і розквіту агропромисловості.

УЗАГАЛЬНЕННЯ В. Д. МЕДИНЦЯ – ВИЗНАЧНЕ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНЕ НАДБАННЯ ВІТЧИЗНЯНОЇ АГРОНОМІЇ ХХ СТ.

Самородов В. М.¹, Халимон О. В.²

¹Полтавський державний аграрний університет (м. Полтава)

²Полтавський краєзнавчий музей імені Василя Кричевського (м. Полтава)

У 2024 році (01.01.) наукова аграрна спільнота України відсвяткувала 100 років від дня народження знаного українського сортознавця та агроєколога В. Д. Мединця (1924–2014). Разом із цим ювілеєм виповнилося 55 років головному науковому узагальненню Василя Дмитровича, яке отримало назву «Екологічний ефект часу відновлення весняної вегетації зимуючих рослин» (ЧВВВ) [2]. Саме воно обезсмертило свого розробника та уславило його внесок у розвиток фундаментальних досліджень вітчизняної агрономії ХХ ст.

До цього важливого напрацювання В. Д. Мединець йшов багато років, використовуючи величезний дослідний матеріал даних сортовипробування майже усіх областей і республік колишнього СРСР. Таку змогу він мав тому, що майже уся його трудова діяльність, а це 56 років, була пов'язана з Держкомісією з випробування та охорони рослин. Працюючи у цій установі, В. Д. Мединець показав себе не лише здібним фахівцем і організатором, а й неперевершеним аналітиком величезного обсягу цифрового матеріалу, отриманого в різних екологічних умовах. На підставі свого узагальнення він підготував і захистив кандидатську (1963), а згодом і докторську (1974) дисертації. У ті часи для системи сортовипробування це були небувалі звершення. Але не лише скрупульозна аналітична робота лежала в основі розробки ЧВВВ. Щоб переконатися у її законності, як раніше невідомого природного явища, Василь Дмитрович разом із своїми помічниками поставили майже 1000 дослідів на пшениці озимій в умовах Полтавської області. Крім цього, були експериментально вивчені інші зернові культури (7 видів), польові багаторічні овочеві (3) та плодоягідні культури (8). Важливо й те, що усе це В. Д. Мединець провів поза межами планів роботи, а відтак і без бюджетного фінансування.

У 1968 році, коли було завершено обробку отриманого матеріалу, В. Д. Мединець на його основі опублікував свою першу наукову статтю, що закарбувала світовий пріоритет у цій галузі українського вченого [2]. У ній йшлося про відкриття ним невідомого раніше природного явища, а саме «Екологічного ефекту ЧВВВ». Наукова сутність його полягала у біологічній реакції зимуючих

рослин на відхилення параметрів фототермічних умов від середньобагаторічного рівня (оптимуму, норми). При ранній вегетації складаються сприятливі умови для адаптації, регенерації та нагромадження біомаси. При пізній же вегетації переважають несприятливі для адаптації та утворення біомаси стресові умови. Чим більше ЧВВВ відхиляється від норми, тим менше розвиток рослин залежить від змін погоди [1].

Таким чином, бачимо, що згадане узагальнення дає змогу прогнозувати врожайність зимуючих рослин, у першу чергу – головних польових культур, через те, що вони по-різному реагують на ранній і пізній ЧВВВ. Вивчивши всі роки другої половини ХХ століття, В. Д. Мединець встановив дві дуже важливі для виробництва закономірності:

- Урожайні роки для пшениці озимої – це роки з ранньою вегетацією, які практично не залежать від суворої зими.
- Великі пересіви озимини в Полтавській області відбулися лише в роки з пізньою весняною вегетацією без винятку, а в роки з ранньою вегетацією їх не було – незалежно від осінніх посух.

На підставі цього В. Д. Мединець запропонував чотири важливі прикладні розробки:

- Спосіб ранньо-весняної діагностики перезимівлі посівів пшениці озимої.
- Стратегію підсіву та пересіву ушкоджених посівів залежно від ЧВВВ.
- Спосіб оцінки зимостійкості сортів озимих культур і багаторічних трав.
- Метод прогнозування урожайності пшениці озимої.

У подальшому, поставивши низку досліджень із підживлення азотом пшениці озимої, а також застосування на її посівах ретардантів та узагальнивши дані про це, напрацьовані у різних аграрних НДІ, В. Д. Мединець знову отримав цікаві закономірності, пов'язані з раннім та пізнім ЧВВВ. Такий диференційний підхід дозволив йому істотно з'ясувати низку питань зимостійкості рослин, їх вилягання та формування якості зерна [1]. На цій підставі він розробив і запропонував виробництву розробку з ошадної технології диференційованого догляду озимих культур і багаторічних трав. Від 1985 року вона офіційно була впроваджена в Україні як складова частина інтенсивної технології виробництва пшениці озимої. Це суттєво вплинуло на врожайність цієї культури як локально на Полтавщині, так і загалом по Україні.

Взагалі ж, напрацьовані В. Д. Мединцем з ЧВВВ отримало позитивну оцінку в широких колах науковців і виробників не лише України, а й близького та далекого зарубіжжя. Його почали використовувати в ентомології, дендрології, генетиці та селекції. Воно висвітлюється у вузівських підручниках. Вважається, що В. Д. Мединець є продовжувачем досліджень академіка В. О. Поггенполя, у яких він комплексно зумів поєднати напрацювання з агрометеорології, кліматології та фенології в єдине узагальнення як теоретичного, так і прикладного аспекту. Дуже важливо, що це визначне інтелектуальне надбання за своєю пріоритетністю належить вітчизняній аграрній науці.

Джерела та література

1. Мединець В. Д. Весеннее развитие и продуктивность озимых хлебов. М.: Колос. 1982. 173 с.

2. Мединец В. Д. О целесообразности пересева пострадавших посевов озимой пшеницы. *Зерновые и масличные культуры*. 1968. № 2. С. 13–16.

АРАХІС НА ПОЛТАВЩИНІ: ПЕРШІ СПРОБИ ІНТРОДУКЦІЇ ТА КУЛЬТИВУВАННЯ (1909-1967)

Самородов В.М.¹, Шиян О.О.²

¹*Полтавський державний аграрний університет (м. Полтава)*

²*Полтавський краєзнавчий музей імені Василя Кричевського (м. Полтава)*

Зміна клімату, яка останнім часом відчутно впливає на стан рослинництва в Україні, примушує аграріїв шукати нові стійкі теплолюбні культури. Паралельно цьому проходить питання про їх підбір для невеликих селянських (фермерських) господарств у яких їх вирощування було б не складним і економічно доцільним. На нашу думку двом цим запитам часу відповідає така рослина як арахіс (*Arachis L.*) з родини Бобові. У природі усі його однорічні та багаторічні види зростають у Південній Америці (Бразилія, Парагвай, Уругвай). У культуру ж, ще з часів давніх перуанців, був введений лише один вид – арахіс підземний (*A. hypogaea L.*), або земляний горіх чи китайський горіх. Його вирізняє висока калорійність насіння з ідеальним вмістом жирів, білків та вуглеводів і багатьох інших есенціальних речовин необхідних для збалансованого харчування людини. Крім цього арахіс доволі урожайна культура. При оптимальних погодних умовах та належному культивуванні одна рослина здатна зав'язувати більш як 700 бобів, кожний з яких пересічно може мати до чотирьох насінин.

В Україні арахіс підземний (у подальшому арахіс) був вперше інтродукований у другій половині XIX століття. Початком цього вважають 1825 р., коли пробну партію арахісу посіяли на ділянках Одеського ботанічного саду (нині університетського). Із тих пір він вирощується на півдні нашої країни.

Відносно інтродукції арахісу на Полтавщині знаємо лиш те, що першою згадкою є повідомлення статистика та члена Полтавського сільськогосподарського товариства В.І. Василенка 1908 р. У своїй розвідці в журналі «Хуторянин» (№ 51, с. 952) він звідомляв, що у 1909 р. «Полтавське дослідне поле почне його культивувати, так як получило його посівний матеріал з Кубанської області». При цьому мова йшла про використання арахісу для виробництва олії. Про успішність наслідків цієї роботи ніяких повідомлень більше не було.

Подальше намагання вирощувати у нас арахіс провели співробітники кабінету генетики та селекції Полтавського сільськогосподарського політехнікуму (нині аграрного університету). Під керівництвом завідувача П.П. Бордакова – одного із видатних піонерів вітчизняної селекції олійних культур тут, у 1927 р. здійснили сортовипробування арахісу і відбір кращих його зразків. Взимку 1928 р. колекцію поповнили ще 10 номерів. Надійшли вони за запитом кабінету з Всесоюзного інституту прикладної ботаніки та нових культур. Усе наявне насіння поділили. Одну частину висіяли безпосередньо у відкритий ґрунт, а з іншої – виростили розсаду. При збиранні врожаю в середньому одержали по 50 г насіння з однієї рослини. Ці дослідження проводили до 1929 р.